

TÓTH SÁNDOR
A KELTÁK ÁLLAMA
 Álom vagy valóság?

Bevezetés

A nagy tekintélyű László Gyula megfogalmazása szerint, a „Vas fiai” a kelták fontos szerepet töltöttek be a Kárpát-medence történelmében. A kelták korában szántottak először hazánk területén vas csoroszlyás ekével, arattak kasszával, őrölték a gabonát forgóköves malomban, az ő útjaikon gördültek könnyű vasalt szekerek, és a kelták oppidumaiban indult el a városiasodás. Illendő ezért, ezzel a néppel is megismerkednünk őstörténelmünk függvényében.

Kr.e. 450-ben Hérodotos arról ír a Hellén világban, hogy a Duna a kelták földjén ered. Az ókori görög történetíró elsőként azonosítja tehát név szerint a keltákat, mint európai népeket. Pompeius Trogus és Titus Lívius történeti műveiből ismerjük a kelták vándorlását, melynek egyik fő iránya a Kárpát-medence, a másik Itália földje volt. Ezeket az írott forrásokat a régészeti kutatás sorra megerősíti. Kr.e. 4. század elején a keletre húzó kelták elérik a Kárpát-medencét, és több mint négyszáz éven keresztül meghatározó jelleggel érvényesülnek.

A Keleti Kelta birodalom központja a Kárpát-medence lett. Ez a hatalmas vaskori népesség megalapozza a Kárpát-medence és Európa vasiparát. Valóságos ipari forradalom jellemzi a kelták munkásságát. Ám felvetődik a kérdés, mi tette ezt lehetővé? Hiszen a Szkíta vasművesség már teret nyert ezen a területen. A kimmerek és szkí-

ták hozták be, ugyanis mint tudjuk a vas erejét a Kárpát-medencébe. Fontos nyitott kérdés továbbá, milyen volt a kelták társadalmi berendezkedése, volt-e államuk? Megállja-e helyét Szabó Miklós törzsi szervezetének elmélete? Hogyan lehet egy nemzetnek birodalma, ha nincsen állama? Munkámban ezekre a kérdésekre szeretnék választ keresni, nem tagadom messzemenőig új és merész elmélettel.

A Kárpát-medence őslakossága

Rendkívül fontos kérdés, hogy kik voltak a Kárpát-medence lakói a kelták előtt. Mivel az írásos források ez esetben rendkívül szerények, így könnyű a történelem útvesztőiben eltévedni. Egy időben a kora vaskorban Illyr őslakosokra gondoltak a kutatók, majd ezt felváltotta a Trák elmélet. E szerint a Magyar Alföldön át egészen a Felvidékig uralkodott a trák etnikum. Ám a fent említett népek jelenléte semmiféleképpen nem volt bizonyítható, így alapjaiban elvérzett. Az mindenestre a régészeti leletek alapján megállapítható volt, hogy a Dunántúlon és a Dunától keletre különböző etnikumok élhettek a kora vaskorban.

Hérodotos szerint Erdélyben iráni eredetű agathyrosok, az Alföldön pedig a hasonló származású sigynnák éltek. Ezek az őslakosok, mint ezt a mai DNS kutatások is bizonyították több ezer év óta éltek a Kárpát-medencében. Hérodotos szerint is ezek a népek Szkítiából származnak, még akkor is, ha a történetíró a sigynnákat a médek rokonának tekintette.

Bakay professzor úr írásaiban olvashatjuk, hogy alig száz esztendeje annak, miszerint hazánk területén a szkíták hagyatékát azonosították. Ennek a kutatásnak a motorja az 1923-ban Tápiószentmártonban talált arany szarvas megtalálásával indult csak be igazán. Világossá vált, hogy a Kárpát-medencei szkíta leletek szervesen kapcsolódnak az eurázsiai szkíta kultúrkörhöz. A Zöldhalmopusztán előkerült második hatalmas méretű arany szarvas maradványok Fettich Nándor kuta-

tásában, már tisztán kimutathatók, miszerint a Szkíta terjeszkedés elérte a Kárpát-medencét.

A szkítakor kutatása azonban sok nehézségbe ütközött. Párducz Mihály és Csallány Gábor ásatásai és kutatásai azonban tovább növelték a szkíták ismert hagyatékát. Ám a szkíta kutatás a mai napig is szerény méretű hazánk területén. Pedig alapjaiban véve, átírhatná az eddig ismert és immár beismertelhetően válságba került, elavult történelmi nézeteket.

Visszatérve eredeti témánkhoz, nézzük meg, kik laktak a Dunántúlon a kora vaskorban. A régészeti kutatások alapján a Hallstadt-kultúra keleti népcsoportjait, az illyrekkal rokon pannonokkal azonosították. Kik voltak a pannonok ezen is folyik a vita. Nézetem szerint természetesen az itt évezredek óta letelepült őslakosok. Erről az etnikumról kapta a későbbi római provincia, Pannónia a nevét. A dunántúli és attól keletre élő népek civilizációja virágzott és békésen keveredtek egymással.

A szkíták jelenléte természetesen a Dunántúlon is kimutatható, hiszen a Szkíta birodalomban számos etnikum élt és maradványaiban él a mai napig is. A Bakay Kornél által vizsgált szkíta csörgők erre a legjobb bizonyítékok, miszerint a csángóktól egészen a Vas-megyei falvakig kimutatható a regölésük közben rázott csörgős botok használata, a mai napig is, mint örökölt szkíta hagyomány.

Összességében megállapítható tehát, hogy a Kárpát-medencében a kelták megjelenése előtt a Szkíta birodalom virágzott. Ennek bizonyossága a több ezernyi Kárpát-medencei kurgán, aminek kutatásával évek óta adós a Magyar archeológia.

A Kaukázus vidékén feltárt kurgánokból ismerjük, hogy a halottakat zsugorított testhelyzetben temették el szkíta jellegű mellékletekkel. Ezek vas fegyverek, akinakés, lándzsák, török és az úgynevezett szarvasos balták, csörgők stb. Jellemző még a nagy számú kocsis temetkezés is, ami a Kárpát-medencében agyag kocsi modellek formájában is számos helyről előkerült. Ezek közül leghíresebb a budakalászi modell, ami teljesen épségben vészelt át a történelem viharait. A kocsik ilyen nagy számban csak a Kárpát-medencében kerültek elő a kora vaskorból. A kerék és a kocsik ismeretét igazolhatóan tehát Mezopotámiából a szkíták közvetítésével hozták el a Kár-

pát-medencébe.

A kelták bevándorlása Szkítiába

Az antik források csak óvatosan, átgondolva használhatók, mivel több évszázaddal később íródtak, mint a tárgyalt történések. Pompeius Tragus munkájában arról ír, hogy a keltákat a szülőföldjükön történt túlnépesedés indította keletre. Ezek egy része Itáliát rohanta le és elfoglalta Rómát. Egy másik szárnyuk a barbárok legyilkolása után behatolt a Kárpát-medencébe. Tragus szerint a kelták megtelepedésük után szomszédjaikkal hosszú háborúkat vívtak. A pannon területek megszállása nehéznek bizonyult.

Ezzel szemben a régészet a kelták lassú terjeszkedésére ad bizonyítékot és a szomszédos népekkel keveredett békés egymás mellett élést tanúsítja. A Sopron környékére bevándorló kelták Kr. e. IV. század első felében a Bécsi-domb nevű temetőben bizonyosan békésen éltek a Krautacker nevű település mellett. A pilismaróti, Kr.e. V. századi népesség a kelták odaérkező csoportját szintén békésen magába olvasztotta.

Az Alföldet érintve a kelta terjeszkedés a terület északi magas hegyek alatti részeit érintette elsődlegesen. A tartós megtelepedés a Kr.e. IV. század végén főleg a balkáni invázió időszakában teljesedett be. Az Alföldön a Kr.e. III. század első felében a La-Tene kultúra temetőinek egész sora jelent meg. Ilyent tártak fel a Békéssámson-erdőháti halom, Gyoma-egei halom, Kőrösszegapáti, Jászberény-cserő halom részeken.

Sok esetben a kora vaskori szkíta temetők a Kr.e. III. század közepe táján La-Tene típusú sírokkal zárul. A Muhi-kocsma dombon feltárt temetkezési hely viszont a korábbi szkíta sírcsoportok közé temetkezett kelta sírokkal vegyített. Hasonló vegyes sírok Békéssámson, Gyoma, Kistokaj és még számos helyen találhatók. Ezek a sírok egyértelműen szkíta-kelta sírmellékletekkel regisztráltak. A leletanyag alapján könnyen bizonyítható, hogy a kelták itt is békésen éltek az őslakossággal és ennek következménye a szkíta-kelta kulturális keveredés folyamata.

Ugyancsak a déli országrész békés együttélésére ad ismereteket a pecini és karaburnai temetők lelet anyaga is. Sőt a Polgár, Sajópetri település feltárásokból is szkíta-kelta típusú régé-

szeti leletek tanúskodnak a település életében is békés harmonizáció jelenlétére.

Ezeknek az ismereteknek az alapján egyértelműen egy szkíta-kelta szövetségre kell gondolnunk. Mivel a szövetség szinte az egész Kárpát-medencében békességre utal a két népcsoport között, ezért ezt akár államközi politikai, katonai és társadalmi szövetségnek is tekinthetjük. Így érthető igazán csak a két vas erejét bíró nép békés együttélése és kulturális harmonizációja.

A két nép szoros szövetségére utalhat az is, hogy a külső világ számára a Kárpát-medence, szinte folyamatosan Szkítiának íródott, amely földön azonban kelták is éltek. A két szövetséges etnikum tulajdonságaival jól kiegészítette egymás hiányosságait. Katonailag a kelták félelmetes szkíta lovassággal megerősödve támadhatták csak eredményesen a hellenisztikus világot. Az ilyen szövetség viszont átfogó, teljes, az egész területre, államra összpontosított kellett, hogy legyen, mert különben egymás erejét forgácsolva nem tarthatott volna több évszázadig.

A hosszú letelepedés állandósulása, a fejlett mezőgazdaság, az igen fejlett kézműipar megerősödéséhez vezetett. Az északi hegyekben a kelták, főleg a cotinusok vasat bányásztak és magas szintű vaskohászat, vasipar alakult ki. Mindezek a folyamatok igen jó központi szervezetségre utalnak és megkérdőjelezzik az önálló törzsi népek elszige-

teltségét, egységes jól szervezett állam irányába mutatnak. Az oppidumok megjelenése tovább bizonyítja egy jól szervezett szkíta-kelta államszövetség meglétét, mert arra mutat, hogy egy államon belül a területeket felosztották egymás között és ezek az oppidumok mint kisebb területek központjai lettek meghatározva. Ez a folyamat egy államon belül a megyerendszer és a városiasodás irányának kezdeti stádiumának felel meg.

A jól szervezett és hatékony gazdasági háttérrel rendelkező államok voltak csak képesek arra, hogy önálló fizetőeszközt, pénzt veressenek. A pénzverés mindenkor és minden társadalomban állami, királyi privilégiumnak számított. A jó minőségű kelta ezüst denárok ábrázolási technikája egyértelműen keleti kulturális hatást mutat. A fejlődalon mindenkor az aktuális uralkodót ábrázolták, ám a túlsó oldal az illető népesség kultúrájával azonosul. A „madár lovas” fölötté a napkoronggal egyértelműen a keleti szkíta kultúrkörhöz kapcsolható. A ló, fölötté a kerékábrázolása szintén az ősi sumér kultúrára utal. A ló ábrázolása a teremtett világban megnyilvánuló ős típusú erők ismeretéről ad biznyságot. A ló ábrázoláson jól látszik, hogy a jelenetek készítői a természet alapos ismerői voltak. A lovak lába közül egy sincs takarásban, jellegénél fogva az archaikus szkíta művészet tudása olvasható le róluk.

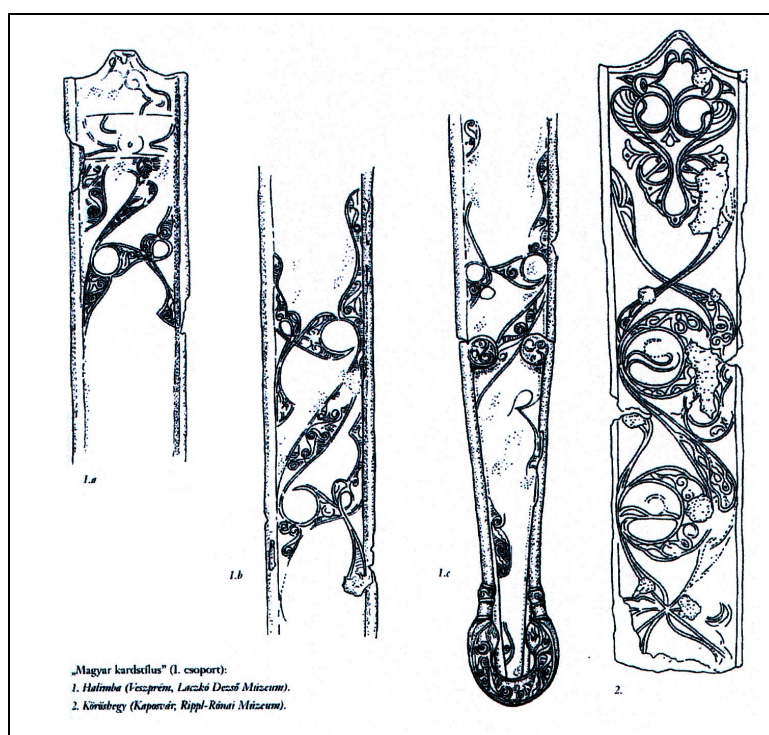

A különböző kelta népcsoportok a tauriskusok, boiok, eraviskusok, skordikusok, cotinusok stb. neve egyáltalán nem biztos, hogy törzsneveket takar, csupán azt bizonyítja, hogy a kelta társadalom is több etnikumra tagozódott. A fent említett népcsoportok között soha nem írtak törzsi viszálykodásról, háborúkról. Ez a kelta etnikumok, törzsek felett uralkodó egységesített jól szervezett, központosított szigorúan vett államhatalomra utal.

Ezek az etnikumok túlnyomórészt szoros szövetségben viseltek háborút, közös ellenségeik és szövetségeseik voltak. Természetesen a szövetségben belül társadalmi, katonai rangjuk eltérő is lehetett. Sok esetben a boiok, vagy az eraviskusok

voltak a szövetség meghatározó etnikumai. Valószínűleg hasonlóan, mint később a Magyar társadalmi rend uralkodóit biztosító Megyeri (Magyari) törzs.

Strabón forrásaiból ismert, hogy igen is volt kelta királyság. Ezek egyike Kritasíros kelta király, aki Burebista dák király seregeitől vereséget szenvedett Caesar halála körüli időszakban. Kritasíros a források alapján a boiusok és tauriskusok királya volt, tehát egy szövetséges etnikumé, és nem csak egy törzsé. Strabón írásaiból kiderül, hogy a keltáknál arisztokratikus kormányzás működött. Létezett egy trákiai királyság is tyleni néven akik (Tylis) lakói voltak.

A szkíta-kelta kulturális kapcsolatok összefonódásának szép példája az úgynevezett sarkányos vagy griffes kardhüvelyek Kárpát-medencei előfordulása. Ezt a kard típust csak itt a mi hazánkban találták meg eddig, ezért „Magyar” típusú sarkányos kardként ismeri az archeológia. A sarkányos, griffes kardhüvelyek díszítése az állatok egymásba fonódásának megkomponálása keleti, szkíta művészeti elemekkel kevert. Az ábrázolt művészet az állatok transzformációja egyik állatból a másikba való átváltása, kevert szkíta-kelta misztikus alakzatokba formálódik.

A szkíta-kelta kulturális hatás természetesen más jellegű tárgyakon is azonosul a régészet definíciója szerint. Jellegében ezért is választható

szét a Keleti Kelta Birodalom régészeti hagyatéka más nyugati kelta kulturális közösségektől.

Egy felhőszakadás után a bükk-szentlászlói Nagy Kelta oppidum sáncából kimosott edény került elő. A cserépedény felső harmadának palástján 15 harcos küzdelmének domborműve vonul végig. A figurák ruházata és hadi felszerelése szkíta-kelta jellegű. Jól felismerhető a hosszú háromszög alakú fejfedő és a térdig érő kaftánszerű felső ruházatuk, ami a deréknál övvel van összefogva. Hasonló viseleteket láthatunk az újat felajzó szkíta harcos kul-obai vázájáról, az ordoszi bronz lemezről stb. Négy harcos kezében egyértelműen turáni jellegű szkíta reflex íjat látunk. Hat harcos kezében rövid akinakésre hasonlító kard látszik.

Egy harcos dárdát vet, másik lándzsát tart dőfésre készen. A sebesült a földre rogyva, tülök formájú kürtöt fúj. A domborművön öt harcos kezében ke-

rek formájú pajzs látható. Ezek a jellegek és az ábrázolás stílusa, dinamikája szkíta harcosokra utal.

Azonban nem felejtendő el, hogy az edény egy régészeti bizonyított kelta oppidumból származik. A dombormű harcosai kelta stílusú harcmódban kizárólag csak gyalogos harc ábrázolásával láthatók. Az edény kelta típusú, úgynevezett kantharos, aminek díszítése viszont nem a szokásos karcolt kelta díszítéssel megalkotott, hanem finom domborműves szkítajellegű.

Az edény egykoron magas rangú személyiség birtokában lehetett. Összességében ékes bizonyítéka a szkíta-kelta kulturális közösségek egymásra gyakorolt békés hatásának.

A kelták a dákokkal vívott háborúk után sem tűnnek el nyomtalanul hazánk területéről, egyes csoportjaik továbbra is itt maradnak ötvöződve a Kárpát-medencei őslakossággal.

A szkíták még inkább tovább élnek hazánkban, vérük a mi ereinkben is csörgedezik. Az V. században Attila nagykirály seregében még név szerint is harcolnak. Aquileia ostrománál például szkíta katonai tanácsadók segítik a hun királyt. Az ő tanácsukra emelt és tüzzel az ostromlott falakra döntött nyergekből épített fa torony segítette elő az erődítmény bevételét.

Szerény képességű dolgozatom menete az ősi kultúrák fennmaradásának legkisebb csíráját is

igyekszik megmenteni és a letűntnek látszó nagy népek, őseink etnikumának kíván emléket állítani.

IRODALOM

- Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai I.-II.-III.
 Benda Kálmán: Magyarország történeti kronológiája
 Bozó Andrea: Hétszer fényesebben (Szkíta állatstílus)
 Filip J.: Enzyklopedisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas
 Filip Jan: A kelta civilizáció és öröksége
 Kemenczei Tibor: Az alföld szkítakor
 Kovács Tibor: A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti kiállításának vezetője
 László Gyula: Vértesszőlőstől Pusztaszerig
 Lengyel Irina: A szkíta aranyszarvas
 Makkay János: Indoeurópai népek őstörténete
 Márton László: A korai La Tene sírok leletanyaga
 Német Kálmán: Nagy-Magyarország ismeretlen történelmi okmánya
 Prainsios Mac Cana: Kelta mitológia
 Stuart Pigott: Az európai civilizáció kezdetei
 Szabó Miklós: A keleti kelta művészet
 Szabó Miklós: A keleti kelták
 Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon